

Dariusz Kusz

Katedra Zarządzania Rozwojem Regionalnym
Politechnika Rzeszowska

Inwestycje rzeczowe w wybranych gospodarstwach rolniczych o różnych kierunkach gospodarczych

Wstęp

Rozwój gospodarstwa rolniczego zasadniczo odbywa się poprzez wdrażanie efektywnych przedsięwzięć inwestycyjnych, mających bezpośrednie przełożenie na jego wzrost, który może mieć charakter ilościowy, jak i jakościowy. Termin „inwestycja”, będący w powszechnym użyciu zarówno w praktyce gospodarczej, jak i życiu codziennym, ma bardzo wiele znaczeń. W literaturze przedmiotu termin inwestycja definiowany bywa jako:

- działalność gospodarcza o odroczonej efektach, mająca na celu poprawę efektywności działania, wzmocnienie pozycji rynkowej, poprawę wyników finansowych w krótkim i długim okresie. Inwestycje wymagają wcześniejszego poniesienia wydatków, aby w późniejszym okresie uzyskać wpływy pieniężne. Służą one osiągnięciu celów firmy, związanych z ich przetrwaniem i rozwojem [Rutkowski 2000, s. 197],
- zaangażowanie środków gospodarczych w przedsięwzięcia gospodarcze mające na celu pomnożenie majątku właściciela przez przysporzenie określonych dochodów [Nowak, Pilichaty, Poszwa 1999, s. 16],
- proces gospodarczy, który angażuje kapitał w nadziei na korzyści, które wystąpią w odpowiednio długim czasie w przyszłości [Dziworska 2000, s. 10].

Na podstawie przedstawionych definicji inwestycji można wyróżnić trzy podstawowe cechy charakterystyczne dla tego pojęcia [Ziarkowski 2004, s. 14]:

- inwestycja wiąże się z zaangażowaniem kapitału kosztem bieżącego wyrzeczenia się konsumpcji, za co inwestor oczekuje stosownego zysku,
- spodziewane korzyści z inwestycji są odroczone w czasie, występują w przyszłości,
- inwestycje nierozzerwalnie związane są z ryzykiem nieosiągnięcia planowanych korzyści.

Inwestowanie kapitału przedsiębiorstwa oznacza lokowanie tego kapitału w celu pozyskania [Henzel 1999, s. 7]:

- rzeczowych składników majątku,
- inwestycji finansowych,
- efektów niematerialnych.

Stąd też podstawowy podział inwestycji, to: inwestycje: rzeczowe, finansowe i niematerialne [Różański 2006, s. 14].

Inwestycje rzeczowe to inwestycje, które wiążą się z wydatkowaniem kapitału na rzeczowy majątek trwały [Różański 1998, s. 43]. Rzeczowe przedsięwzięcia inwestycyjne polegają na tworzeniu nowych środków trwałych lub odtwarzaniu i unowocześnianiu majątku trwałego. Prowadzi się je, w zależności od przyjętej strategii, w celu zwiększenia skali produkcji, dywersyfikacji działalności, zmiany asortymentu, poprawy jakości produkcji, zwiększenia rentowności, poprawy pozycji konkurencyjnej itd. [Kusz 2007, s. 140].

Spotyka się wiele kryteriów klasyfikacji inwestycji rzeczowych. Ze względu na cel inwestowania można wyróżnić [Sierpińska, Jachna 2005, s. 324–325; Ziółkowska 2006, s. 14]:

- inwestycje rozwojowe mające na celu zwiększenie szeroko rozumianego potencjału produkcyjnego przedsiębiorstwa,
- inwestycji odtworzeniowe polegające na zastępowaniu zużytych czy przestarzałych aktywów trwałych nowymi, są to inwestycje najmniej ryzykowne, których celem jest przede wszystkim zapobieżenie wzrostowi kosztów związanych z procesem starzenia się majątku,
- inwestycje modernizacyjne ukierunkowane głównie na zmniejszenie kosztów wytwarzania produktów, przeprowadzane są zazwyczaj z inwestycjami odtworzeniowymi,
- inwestycje strategiczne o charakterze ofensywnym służące umocnieniu pozycji firmy na rynku oraz o charakterze defensywnym zmierzające do ochrony przedsiębiorstwa przed działaniem konkurencji czy niekorzystnymi warunkami narzuconymi przez dostawców,
- inwestycje dotyczące „ustroju społecznego” przedsiębiorstwa zmierzające do poprawy warunków i komfortu pracy osobom zatrudnionym w firmie,
- inwestycje dotyczące interesu publicznego, np. ochrony środowiska naturalnego, mecenat przedsiębiorstwa w zakresie kultury czy edukacji.

Inwestycje w rolnictwie to zwykle produkcyjne inwestycje rzeczowe [Ziółkowska 2006, s. 6], których efektem jest najczęściej wzrost efektywności gospodarowania i potencjału produkcyjnego, jak i też konkurencyjności gospodarstw rolniczych. Potrzeby inwestycyjne w rolnictwie polskim są znaczne, na co wskazuje bardzo wysoki stopień zużycia środków trwałych (70,3% w 2004 roku) [Zwolak 2007, s. 98] oraz malejące techniczne uzbrojenie ziemi oraz techniczne

uzbrojenie pracy [Dzun 2003, s. 65]. Czynnikiem aktywującym i zachęcającym rolników do ponoszenia wydatków inwestycyjnych może być dostęp do funduszy strukturalnych Unii Europejskiej wspierających finansowo działalność inwestycyjną [Sulewski 2005, s. 233].

Celem opracowania jest prezentacja i ocena działalności inwestycyjnej w rzeczowy majątek trwałe w wybranych gospodarstwach rolniczych o różnych kierunkach gospodarczych położonych na terenie województwa podkarpackiego.

Źródła materiałów i metodyka badań

Badania przeprowadzono w gospodarstwach rolniczych z terenu województwa podkarpackiego. Jest to województwo, które charakteryzuje się w kraju najniższą wartością poniesionych nakładów inwestycyjnych na 1 ha użytków rolnych [Rocznik statystyczny... 2006, s. 242]. Przyjęto, że badane gospodarstwa będą spełniać następujące kryteria:

- rolnicy wyrazili zgodę na udzielenie informacji,
- w latach 2004–2006 inwestowały w rzeczowy majątek trwałe,
- w działalności inwestycyjnej korzystały ze wsparcia finansowego z Działania 1.1 „Inwestycje w gospodarstwach rolnych” w ramach SPO „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004–2006”,
- miały powierzchnię użytków rolnych powyżej 10 ha,
- generowały wartość produkcji powyżej 50 tys. zł.

Wprowadzenie ograniczeń dotyczących powierzchni i wartości produkcji wynikało z faktu, że w gospodarstwach mniejszych skala produkcji jest zbyt mała, aby generować dochód rolniczy na poziomie mogącym zaspokoić potrzeby konsumpcyjne i akumulacyjne rolnika. Ponadto w mniejszych gospodarstwach rolniczych udział dochodów pozarolniczych w dochodzie dyspozycyjnym może być znaczny, co zniekształca rzeczywiste efekty produkcyjne [Wasilewski 2004, s. 17]. Należy zaznaczyć, że realizowane inwestycje w gospodarstwach o mniejszym potencjale produkcyjnym i sile ekonomicznej mogą głównie służyć uczynieniu pracy łatwiejszą i lżejszą, a nie mieć charakteru prorozwojowego.

Do badań losowo wytypowano 70 gospodarstw rolniczych, spośród 714, które złożyły wnioski o dofinansowanie realizacji projektów inwestycyjnych w ramach Działania 1.1 „Inwestycje w gospodarstwach rolnych”. W wytypowanych gospodarstwach przeprowadzono badania z wykorzystaniem kwestionariusza wywiadu dotyczącego organizacji gospodarstw, uzyskiwanych wyników ekonomicznych oraz oceny dokonywanych procesów inwestycyjnych. Przy czym dane z zakresu organizacji i wyników ekonomicznych dotyczyły roku 2006, zaś działalność inwestycyjną rolników oceniono za lata 2004–2006. Badania prze-

prowadzono w 2007 roku. W dalszym toku postępowania dokonano weryfikacji uzyskanych danych, co do zgodności z przyjętymi kryteriami wyboru. Po szczegółowej analizie, ostatecznie do badań zakwalifikowano 56 gospodarstw. W celu zaprezentowania wyników ekonomicznych badanych gospodarstw wykorzystano rachunek wyników według metodologii Polskiego FADN [Wyniki standardowe... 2006, s. 32].

Na potrzeby analizy działalności inwestycji badane gospodarstwa podzielono na grupy w zależności od kierunku gospodarczego określonego przez obliczenie struktury produkcji końcowej brutto wyrażonej wartościowo według cen bieżących [Manteuffel 1979, s. 175]. Do określenia kierunku gospodarczego wykorzystano system klasyfikacji gospodarstw opracowany przez Z. Wojtaszka [Manteuffel 1979, s. 178].

Próba gospodarstw objętych badaniami nie jest próbą reprezentatywną dla ich populacji w województwie podkarpackim. Mimo swej niereprezentatywności, uzyskane wyniki mogą jednak odzwierciedlać zmienność różnych cech ekonomicznych w gospodarstwach potencjalnie rozwojowych.

Podstawowe dane charakteryzujące badane gospodarstwa zestawiono w tabeli 1.

Tabela 1

Zasoby ziemi i wyniki ekonomiczne w badanych gospodarstwach rolniczych w 2006 roku

Parametr	Gospodarstwa razem	Grupa gospodarstw			
		trzodowe	mleczne	roślinne	roślinno-mleczne
Liczba badanych gospodarstw	56	7	18	28	3
Powierzchnia użytków rolnych [ha]	61,9	32,3	43,3	76,6	92,3
Produkcja ogółem [zł]	202 061,5	243 157,3	156 964,2	214 342,9	262 130,0
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolniczego [zł]	92 256,2	81 367,6	78 084,0	103 543,3	97 343,3
Dochód dyspozycyjny [zł]	122 086,4	102 471,6	104 422,9	138 936,5	116 566,7

Źródło: Badania własne.

Wyniki badań

Istota inwestycji rzeczowych ma swoje odzwierciedlenie w przyczynach inwestowania. Wybrane przez gospodarstwo motywy stają się celami inwestowania. W badaniach własnych motywy inwestowania podzielono na trzy grupy (tab. 2). W grupie motywów dotyczących dochodów i produkcji rolnicy wskazywali

Tabela 2

Motywy podjęcia działalności inwestycyjnej w badanych gospodarstwach rolniczych [% odpowiedzi rolników]*

Wyszczególnienie	Razem	Grupa gospodarstw			
		trzodowe	mleczne	roślinne	roślinno-mleczne
1	2	3	4	5	6
1. Dotyczące dochodów i produkcji					
– wzrost dochodu rolniczego	64,3	71,4	61,1	64,3	66,7
– wzrost skali produkcji	48,2	71,4	66,7	32,1	33,3
– zmiana kierunku produkcji	5,4	–	5,6	7,1	–
– rozpoczęcie nowej produkcji w celu jej dywersyfikacji	3,6	–	–	7,1	–
– polepszenie jakości produkcji	67,9	85,7	55,6	71,4	66,7
– możliwość uszlachetniania produktów	3,6	–	–	7,1	–
– możliwość sprzedaży produktów w rejonach o wyższych cenach	1,8	–	–	3,6	–
– możliwość sprzedaży produktów w okresach najkorzystniejszych cen	5,4	–	5,6	7,1	–
– obniżenie kosztów produkcji	66,1	85,7	61,1	60,7	100,0
– poprawa organizacji produkcji rolniczej	66,1	85,7	55,6	64,3	100,0
– dostosowanie profilu produkcji do wymagań rynkowych	30,4	42,9	33,3	25,0	33,3
– uwarunkowania prawne	12,5	–	38,9	–	–
2. Związane z rzeczowym majątkiem trwałym					
– wysoki stopień zużycia majątku trwałego	58,9	14,3	50,0	75,0	66,7
– znaczna awaryjność	35,7	28,6	22,2	42,9	66,7
– wymagania BHP	21,4	28,6	16,7	21,4	33,3
– tempo postępu technicznego	69,6	85,7	77,8	57,1	100,0
3. Inne przesłanki inwestowania					
– możliwość uzyskania dotacji do inwestycji	82,1	57,1	83,3	92,9	33,3
– możliwość zagospodarowania dostępnych środków pieniężnych	21,4	28,6	27,8	17,9	–
– działania innych rolników	12,5	28,6	11,1	10,7	–

cd. tabeli 2

1	2	3	4	5	6
– wzrost wartości gospodarstwa	48,2	85,7	61,1	32,1	33,3
– wzrost prestiżu i zadowolenia z zajmowanej pozycji	28,6	42,9	38,9	21,4	–
– redukcja zatrudnienia	10,7	–	5,6	14,3	33,3
– możliwość uniknięcia szczytowego zapotrzebowania na pracę	25,0	–	27,8	32,1	–
– wprowadzenia automatyzacji i mechanizacji	21,4	14,3	27,8	17,9	33,3
– uczynienie pracy łatwiejszej i lżejszej	85,7	100,0	77,8	85,7	100,0
– ochrona i poprawa środowiska naturalnego	30,4	28,6	44,4	21,4	33,3
– poprawa warunków sanitarno-higienicznych	21,4	14,3	38,9	10,7	33,3
– poprawa dobrostanu zwierząt	26,8	71,4	44,4	3,6	33,3

*rolnik miał możliwość udzielenia kilku odpowiedzi.

Źródło: Badania własne.

najczęściej na polepszenie jakości produkcji, obniżenie kosztów produkcji, poprawę organizacji produkcji oraz wzrost dochodu rolniczego. Daje się zauważyć, że wzrost skali produkcji szczególnie ważny był dla gospodarstw ukierunkowanych na produkcję żywca wieprzowego oraz mleka. Wśród grupy gospodarstw zajmujących się produkcją roślinną czy gospodarstw roślinno-mlecznych tylko ponad 30% realizowało inwestycje z zamiarem powiększenia skali produkcji. W grupie motywów związanych z rzeczowym majątkiem trwałym największe znaczenie miały konieczność dostosowania się do szybko zmieniającego się postępu technicznego oraz wysoki stopień zużycia majątku trwałego. Wyjątkiem są tylko gospodarstwa trzodowe, gdzie zaledwie 14,3% rolników wskazało na wysoki stopień zużycia majątku trwałego jako przyczynę inwestowania. W ostatniej grupie motywów podjęcia działalności inwestycyjnej rolnicy wskazywali na chęć uczynienia pracy łatwiejszej i lżejszej, a także na możliwość uzyskania wsparcia finansowego w ramach funduszy strukturalnych Unii Europejskiej do realizowanych projektów inwestycyjnych.

W badanych gospodarstwach rolniczych średnia wartość zrealizowanych inwestycji za lata 2004–2006 wyniosła 245 779,60 zł (tab. 3). Przy czym największe nakłady inwestycyjne poniesiono w gospodarstwach ukierunkowanych na produkcję mleka (322 013,30 zł) oraz w gospodarstwach roślinnych (226 929,10 zł). W gospodarstwach trzodowych oraz roślinno-mlecznych po-

Tabela 3

Wartość nakładów inwestycyjnych w badanych gospodarstwach rolniczych [zł]

Wyszczególnienie	Razem	Grupa gospodarstw			
		trzodowe	mleczne	roślinne	roślinno- mleczne
Wartość nakładów inwestycyjnych w poszczególnych latach:					
– 2004 rok	46 487,0	58 857,1	53 855,6	39 424,0	39 333,3
– 2005 rok	99 992,7	66 385,7	109 713,3	108 537,5	40 333,3
– 2006 rok	99 299,9	40 171,4	158 444,4	78 967,6	72 166,7
Średnia wartość inwestycji za lata 2004–2006	245 779,6	165 414,3	322 013,3	226 929,1	151 833,3

Źródło: Badania własne.

ziom zrealizowanych nakładów inwestycyjnych był dwukrotnie mniejszy niż w gospodarstwach mlecznych.

Badani rolnicy określili poziom zrealizowanych inwestycji jako średni (tab. 4). Przy czym w grupie gospodarstw mlecznych 55,6% rolników uznała poniesione wydatki inwestycyjne jako wysokie. Z dalszej analizy tabeli 4 wynika też, że 14,3% rolników prowadzących gospodarstwa ukierunkowane na produkcję roślinną określiło poziom zrealizowanych inwestycji jako niski, co może wskazywać na konieczność prowadzenia dalszej aktywnej działalności inwestycyjnej.

Tabela 4

Poziom zrealizowanych inwestycji w opinii badanych rolników za okres 2004–2006 [% odpowiedzi rolników]

Ocena poziomu zrealizowanych inwestycji	Razem	Grupa gospodarstw			
		trzodowe	mleczne	roślinne	roślinno- mleczne
Wysoki	33,9	14,3	55,6	25,0	33,3
Średni	58,9	85,7	44,4	60,7	66,7
Niski	7,2	–	–	14,3	–

Źródło: Badania własne.

Wśród zrealizowanych inwestycji dominowały inwestycje o charakterze modernizacyjnym – przede wszystkim nastawione na redukcję kosztów produkcji i inwestycje rozwojowe realizowane z myślą o powiększeniu potencjału produkcyjnego (tab. 5). Jednak największe znaczenie inwestycje modernizacyjne miały w gospodarstwach trzodowych i roślinnych, zaś w gospodarstwach mlecznych dominowały inwestycje o charakterze rozwojowym. Sytuacja taka może wyni-

Tabela 5

Charakter zrealizowanych inwestycji w badanych gospodarstwach w latach 2004–2006 [% inwestycji]

Charakter inwestycji	Razem	Grupa gospodarstw			
		trzodo- we	mleczne	roślinne	roślinno- -mleczne
Inwestycje modernizacyjne	57,9	73,7	43,9	66,1	41,7
Inwestycje odtworzeniowe	31,6	28,9	28,6	32,2	58,3
Inwestycje rozwojowe	51,9	21,1	63,3	55,9	16,7
Inwestycje innowacyjne	0,8	–	1,0	0,8	–
Inwestycje dotyczące interesu publicznego	3,4	2,6	3,1	3,4	8,3

Źródło: Badania własne.

kać z faktu, że gospodarstwa mleczne charakteryzowały się najmniejszą wartością uzyskanej produkcji (tab. 1), co może być nadal czynnikiem motywującym do zwiększania skali produkcji. Z kolei inwestycje odtworzeniowe stanowiły 31,6% i ich największy udział wystąpił w gospodarstwach roślinno-mlecznych. Niewielkie znaczenie w badanych gospodarstwach miały inwestycje innowacyjne, które podjęto tylko w gospodarstwach mlecznych oraz inwestycje dotyczące interesu publicznego – z zakresu ochrony środowiska naturalnego.

Analizując zakres rzeczowy zrealizowanych inwestycji ankietowani rolnicy największe wydatki ponieśli na zakup maszyn i urządzeń oraz ciągników (tab. 6). Wyjątek stanowią gospodarstwa ukierunkowane na produkcję mleka, gdzie 36,8% wydatków inwestycyjnych poniesiono na budynki inwentarskie, co wynikało z rosnących wymagań, co do dobrostanu zwierząt, jak też było efektem zwiększania skali produkcji zwierzęcej. W strukturze wydatków inwestycyjnych gospodarstw roślinnych dominowały ciągniki oraz maszyny i urządzenia, co jest związane z przyjętym kierunkiem produkcji. Podobnie też w gospodarstwach trzodowych, jak i też roślinno-mlecznych największy udział w strukturze wydatków inwestycyjnych miały te dwie grupy środków trwałych. Najmniejsze nakłady inwestycyjne rolnicy ponosili w związku z zakupem ziemi, zwierząt stada podstawowego, środków transportu oraz inwestycjami budowlanymi niezwiązanymi z budynkami inwentarskimi. Interesujący może być fakt, że w gospodarstwach ukierunkowanych na produkcję zwierzęcą, to gospodarstwa mleczne inwestowały w budynki inwentarskie, zwiększając skalę produkcji, zaś w gospodarstwach trzodowych odsetek takich inwestycji wynosił zaledwie 8,6%. Może to być spowodowane tym, że większość badanych gospodarstw trzodowych używała już zadowalający poziom produkcji lub może wynikać z pogorszenia koniunktury na rynku żywca wieprzowego. Jak zauważa Woś [2004, s. 88] skłonność rolników do inwestowania zależy od stanu koniunktury rolniczej, ale tak-

Tabela 6

Struktura nakładów inwestycyjnych zrealizowanych w badanych gospodarstwach w latach 2004–2006 [% wartości nakładów inwestycyjnych]

Rodzaj inwestycji	Razem	Grupa gospodarstw			
		trzodo- we	mleczne	roślinne	roślinno- -mleczne
Ziemia	1,7	1,0	1,2	2,4	–
Budynki inwentarskie	16,2	8,6	36,8	–	–
Pozostałe budynki i budowle	6,5	–	10,2	4,7	–
Maszyny i urządzenia	37,0	43,7	29,0	42,6	41,6
Ciągniki	33,2	45,5	17,9	43,0	58,4
Środki transportu	3,7	–	0,7	7,3	–
Zwierzęta stada podstawowego	1,8	1,1	4,1	–	–

Źródło: Badania własne.

że od postrzegania tej koniunktury przez rolników, a zwłaszcza jej przyszłości. Z tego też względu, na lepsze postrzeganie koniunktury na rynku mleka, gospodarstwa mleczne w większym zakresie inwestują w budynki inwentarskie.

Spośród barier utrudniających działalność inwestycyjną badani rolnicy wskazywali na skomplikowane procedury ubiegania się o fundusze unijne oraz niepewność, co do polityki rolnej (tab. 7). Szczególnie uciążliwość procedur ubiegania się o pomoc finansową Unii Europejskiej była dotkliwa dla gospodarstw trzodowych i roślinno-mlecznych. Do innych przeszkód respondenci zaliczyli czynniki o charakterze ekonomicznym, takie jak: brak własnych środków finansowych czy wysokie oprocentowanie kredytów. Na niską opłacalność produkcji rolniczej wskazało 37,5% rolników i byli to zwłaszcza rolnicy z gospodarstw trzodowych.

Podsumowanie

Przeprowadzone badania pozwalają na sformułowanie następujących stwierdzeń o charakterze podsumowania i wniosków:

1. Najważniejszymi przyczynami inwestowania w badanych gospodarstwach rolniczych były poprawa jakości produkcji, obniżenie kosztów i poprawa organizacji produkcji, wzrost dochodu rolniczego, a w gospodarstwach trzodowych i mlecznych wzrost skali produkcji. Takie motywy inwestowania mogą świadczyć o potrzebie wzmocnienia pozycji rynkowej jak i poprawie sytuacji finansowej badanych gospodarstw. Ponadto rolnicy jako motywy inwestowania wymieniali konieczność dostosowania się do szybko zmieniającego się postępu technicznego, wysoki stopień zużycia majątku trwałego,

Tabela 7

Bariery utrudniające działalność inwestycyjną w badanych gospodarstwach rolniczych [% odpowiedzi rolników]*

Wyszczególnienie	Razem	Grupa gospodarstw			
		trzodowe	mlecz- ne	roślinne	roślinno- -mleczne
Brak niezbędnych kapitałów własnych	55,4	28,6	61,1	57,1	66,7
Trudności w pozyskaniu kredytów	16,1	14,3	27,8	10,7	–
Wysokie oprocentowanie kredytów	46,4	71,4	38,9	46,4	33,3
Długotrwałe procedury uzyskania zgody na inwestycję	26,8	45,7	38,9	7,1	–
Skomplikowane procedury ubiegania się o fundusze unijne	69,6	100,0	66,7	60,7	100,0
Brak doradztwa i praktycznych wzorców	5,4	–	5,6	7,1	–
Niezadawalające funkcjonowanie systemu informacyjnego	23,2	14,3	11,1	35,7	–
Zbyt duże ryzyko niepowodzenia	12,5	28,6	5,6	14,3	–
Niska opłacalność produkcji	37,5	57,1	33,3	35,7	33,3
Niepewność co do polityki rolnej	62,5	71,4	50,0	75,0	–

*rolnik miał możliwość udzielenia kilku odpowiedzi

Źródło: Badania własne.

możliwość uzyskania dotacji do inwestycji oraz chęć uczynienia pracy łatwiejszą i lżejszą.

2. Zrealizowane inwestycje rzeczowe miały głównie charakter modernizacyjny i rozwojowy, zaś część odtworzeniowy. Taki charakter podejmowanych inwestycji może wskazywać, że głównym celem inwestowania była chęć obniżenia kosztów i wzrost potencjału produkcyjnego. Realizowane w badanych gospodarstwach inwestycje modernizacyjne i odtworzeniowe są inwestycjami o niewielkim poziomie ryzyka. Także inwestycje rozwojowe dotyczyły zwiększania rozmiarów produkcji w dotychczas prowadzonych działalnościach. Ryzyko niepowodzenia w takiej sytuacji jest też mniejsze, gdyż inwestor ma większą, sprawdzoną wiedzę, co do warunków realizacji projektu inwestycyjnego. Charakter zrealizowanych inwestycji świadczyć też może o tym, że badani rolnicy w działalności inwestycyjnej starają się minimalizować ryzyko.

Literatura

- DZIWORSKA K.: Decyzje inwestycyjne przedsiębiorstw. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2000, s. 1–172.
- DZUN W.: Nakłady inwestycyjne i bieżące w rolnictwie polskim w świetle dochodów rolników w latach 1990 – 2001. *Więś i Rolnictwo*, nr 3(120)/2003, s. 52–71.
- HENZEL H.: Wybrane problemy optymalizacji działalności inwestycyjnej przedsiębiorstw. *Studia Ekonomiczne AE w Katowicach nt.: Teoria i praktyka procesów inwestycyjnych.*, Katowice 1999, s. 7–22.
- KUSZ D.: Inwestycje rzeczowe w małych i średnich przedsiębiorstwach województwa podkarpackiego. Jubileuszowa X Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Zarządzanie przedsiębiorstwem. Teoria i praktyka”, Kraków 22–23 listopada 2007, Uczelniane Wydawnictwo Naukowe – Dydaktyczne AGH w Krakowie 2007, s. 139–146.
- MANTEUFFEL R.: *Ekonomika i organizacja gospodarstwa rolniczego.* Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne, Warszawa 1979, s. 1–661.
- NOWAK E., PIELICHATY E., POSZWA M.: *Rachunek opłacalności inwestowania.* Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1999, s. 1–280.
- Rocznik statystyczny rolnictwa i obszarów wiejskich.* Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2006, s. 1–450.
- RÓŻAŃSKI J.: *Inwestycje rzeczowe w procesach rozwojowych przedsiębiorstw.* Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1998, s. 1–156.
- RUTKOWSKI A.: *Zarządzanie finansami.* Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2000, s. 1–528.
- SULEWSKI P.: *Inwestycje a wyniki ekonomiczne gospodarstw indywidualnych.* *Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu*, Tom VII, zeszyt 1, Warszawa – Poznań 2005, s. 233–238.
- WASILEWSKI M.: *Ekonomiczno-organizacyjne uwarunkowania gospodarowania zapasami w przedsiębiorstwach rolniczych.* *Rozprawy Naukowe i Monografie*, Wydawnictwo SGGW Warszawa 2004, s. 1–242.
- WOŚ A.: *W poszukiwaniu modelu rozwoju polskiego rolnictwa.* IERiGŻ Warszawa 2004, s. 1–162.
- Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2005 roku.* Polski FADN, IERiGŻ – PIB Warszawa 2006, s. 1–65.
- ZIÓŁKOWSKA J.: *Metody oceny efektywności projektów inwestycyjnych w agrobiznesie.* *Studia i monografie.* IERiGŻ – PIB, Warszawa 2006, s. 1–91.
- ZWOLAK J.: *Ocena reprodukcji środków trwałych w rolnictwie polskim po 1990 roku.* *Zagadnienia ekonomiki rolnej*, nr 1/2007, s. 96–104.

TANGIBLE INVESTMENTS IN SELECTED FARMS WITH DIFFERENT RANGE OF PRODUCTION

Abstract

This study presents and evaluates investment activity regarding fixed assets in selected farms with different range of production. It has been stated that the main reasons to invest in selected farms were: improvement of production quality, reduction of costs, improvement of organization of production, increase of income and in swine and milk farms – increase of the volume of production. Those reasons of investments may prove the need to strengthen the market position as well as to improve the financial position of examined farms. Realized tangible investments aimed mainly for modernization and development and part of them had reconstructive character. The character of investments together with the investment reasons may show that the main investment targets are: the cost reduction, increase of production capacity and improvement of financial situation.